

Джерело: Письменний В.В. Правові аспекти фінансування бюджетних установ і закладів у формі благодійних внесків // *Методологічні проблеми фінансової теорії та практики в умовах проведення системних реформ: матер. Загальноунівер. наук. конф. проф.-викл. складу, 10 квіт. 2013 р., м. Тернопіль. – Тернопіль: Вектор, 2013. – С. 89–92.*

Письменний В. В.

к. е. н., доцент кафедри фінансів

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФІНАНСУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ І ЗАКЛАДІВ У ФОРМІ БЛАГОДІЙНИХ ВНЕСКІВ

В умовах обмеженості бюджетних коштів державні та комунальні установи і заклади освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, науки, спорту та фізичного виховання перебувають у важкому становищі, спричиненим недофінансуванням їх діяльності. Відтак вони змушені шукати альтернативні способи покриття витрат з організації та надання послуг, ведення господарської діяльності, утримання, облаштування, ремонту і придбання майна. Однією з форм фінансування видатків цих установ та закладів є благодійні внески, питання залучення яких, використання й виявлення нових джерел часто пов'язані з протиправною діяльністю та зловживаннями зі сторони набувачів благодійної допомоги, тому мають великий суспільний резонанс і потребують законодавчого вирішення.

Надання добровільної, безповоротної та безоплатної допомоги у формі благодійних внесків регламентується низкою нормативно-правових документів (табл. 1). Вони визначають загальні засади благодійництва, забезпечують правове регулювання відносин в суспільстві, спрямованих на розвиток благодійної діяльності, утвердження гуманізму і милосердя, гарантують державну підтримку її учасникам. Однак нечітке лексичне формулювання їх положень, вільне трактування законів у підзаконних актах, нелогічне, з юридичної точки зору, коригування нормативно-правової бази сприяє здійсненню злочинів набувачами благодійної допомоги, призводить до зловживань працівників бюджетних установ та закладів, атрофує морально-етичні норми поведінки громадян під час здійснення благодійних внесків.

Таблиця 1

Нормативно-правові документи, які регламентують питання залучення і використання благодійних внесків

Нормативно-правовий документ	Характеристика
Закон України «Про благодійництво та благодійні організації»	Визначає загальні засади благодійництва, забезпечує правове регулювання відносин у суспільстві, спрямованих на розвиток благодійної діяльності, гарантує державну під-

	тримку її учасникам
Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розподілу товарів, отриманих як благодійна допомога, та контролю за цільовим розподілом благодійної допомоги у вигляді наданих послуг або виконаних робіт»	Визначає механізм розподілу товарів, отриманих як благодійна допомога юридичними особами – її набувачами, та контролю за цільовим розподілом благодійної допомоги у вигляді наданих послуг або виконаних робіт
Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку отримання благодійних (добровільних) внесків і пожертв від юридичних та фізичних осіб бюджетними установами і закладами освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, науки, спорту та фізичного виховання для потреб їх фінансування»	Визначає вимоги до отримання, використання та обліку благодійних (добровільних) внесків і пожертв від юридичних та фізичних осіб – резидентів і нерезидентів бюджетними установами і закладами освіти, охорони здоров'я, культури, науки, спорту та фізичного виховання
Бюджетний кодекс України	Визначає склад власних надходжень бюджетних установ і напрями використання благодійних внесків, грантів та дарунків

Відповідно до Порядку отримання благодійних (добровільних) внесків і пожертв від юридичних та фізичних осіб бюджетними установами і закладами освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, науки, спорту та фізичного виховання для потреб їх фінансування благодійні внески можуть здійснюватися благодійниками набувачам у грошовій формі. Якщо благодійниками конкретну мету їх використання не встановлено, вона визначається керівниками бюджетних установ і закладів відповідно до першочергових потреб, пов'язаних з веденням основної діяльності. Важливим положенням є те, що при отриманні цього виду допомоги розпорядники бюджетних коштів у межах року зобов'язані внести відповідні зміни до спеціального фонду кошторису за іншими джерелами власних надходжень.

Законодавство дозволяє частину коштів, які надійшли у формі благодійних внесків, спрямовувати на виплату заробітної плати працівникам державних та комунальних установ і закладів освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, науки, спорту та фізичного виховання [1]. У 2009 р. Конституційний Суд визнав неконституційним це положення, оскільки воно трансформувало засади здійснення благодійної діяльності, згідно з якими її конкретні напрями визначаються благодійниками і статутами благодійних організацій [2]. Давши можливість керівникам бюджетних установ та закладів спрямовувати благодійні внески на виплату заробітної плати, Кабінет Міністрів України не тільки допустив обмеження права благодійника розпоряджатися майном, а й певною мірою змінив правовий режим власності.

Внесення змін до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку отримання благодійних (добровільних) внесків і пожертв від юридичних та фізичних осіб бюджетними установами і закладами освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, науки, спорту та фізичного

виховання для потреб їх фінансування» дало змогу з 2010 р. фактично «легалізувати» цей вид допомоги. Зважаючи на те, що питання використання благодійних внесків на вказані цілі пов'язані з корупцією, вони можуть бути залишені в переліку інших джерел власних надходжень бюджетних установ за умови забезпечення громадського контролю, який реалізується на основі суспільних інститутів і законів, що зобов'язують бюджетні установи та заклади надавати всю інформацію зацікавленим особам.

Вирішення цієї проблеми знайшло часткове відображення в Листі Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України «Щодо оприлюднення інформації про використання благодійних та спонсорських внесків». У ньому зазначено, що з метою уникнення безсистемних та неконтрольованих зборів благодійних внесків необхідно: систематично проводити звітування перед батьківською і педагогічною громадськістю про використання цього виду добровільної, безповоротної та безоплатної допомоги; забезпечити постійне інформування про їх надходження і використання шляхом розміщення відповідних матеріалів на сайтах та у місцевих засобах масової інформації; здійснювати роз'яснювальну роботу щодо заборони примусового стягнення коштів під виглядом «благодійної допомоги» [3].

Як уже зазначалося, власні надходження бюджетних установ, до яких належать благодійні внески, гранти та дарунки, є бюджетними коштами й зараховуються до спеціального фонду бюджету. Відповідно до положень Бюджетного кодексу України платежі за рахунок спеціального фонду бюджету здійснюються в межах коштів, що фактично надійшли до цього фонду на відповідну мету [4]. Для благодійних внесків цільовим призначенням є організація основної діяльності установ і закладів освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, науки, спорту та фізичного виховання. Як свідчать дані, в 2011 р. цього виду добровільної, безповоротної та безоплатної допомоги було мобілізовано близько 10,4 млн. грн., або тільки 0,1% інших джерел власних надходжень бюджетних установ.

Цих коштів виявилось не достатньо для організації діяльності бюджетних установ та закладів. Зрештою, не можна зневажати тим фактом, що бюджетні внески виконують доповнюючу функцію по відношенню до бюджетних асигнувань і мають забезпечувати виконання основних завдань в частині не покритій доходами загального фонду бюджету. Іншими словами, вони відіграють роль альтернативного джерела фінансового забезпечення функцій та завдань, покладених на установи і заклади освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, науки, спорту та фізичного виховання. За умови посилення девіантної поведінки керівників цих установ і закладів, благодійна допомога не буде спрямовуватися на конкретно визначені цілі та враховувати потреби, які пов'язані із основною діяльністю.

Вплив «людського фактора» є головною причиною малого обсягу надходження благодійних внесків. Натомість посилення фінансового контролю зі сторони державної фінансової інспекції не забезпечить до суттєвих змін, оскільки ці кошти можуть не обліковуватися у звітних документах й не зараховуватися на рахунки. Зважаючи на те, що основними надавачами благодійної допомоги в державних та комунальних установах і закладах освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, науки, спорту і фізичного виховання є отримувачі послуг, потребує проведення широкомасштабна просвітницька робота. Кожен громадянин через інформаційні стенди, засоби масової інформації, сайти тощо має бачити, на які цілі будуть витрачатися, надані ним кошти у формі благодійних внесків.

Література:

1. Постанова «Про затвердження Порядку отримання благодійних (добровільних) внесків і пожертв від юридичних та фізичних осіб бюджетними установами і закладами освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, науки, спорту та фізичного виховання для потреб їх фінансування» : станом на 04.07.2000 р. №1222 / Кабінет Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1222-2000-%D0%BF>.

2. Рішення у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2000 р. №1222» : станом на 28.10.2009 р. №28-рп/2009 / Конституційний Суд України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v028p710-09>.

3. Лист «Щодо оприлюднення інформації про використання благодійних та спонсорських внесків» : станом на 01.04.2011 р. №1/9-289 / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/17398/.

4. Бюджетний кодекс України : станом на 08.07.2010 р. №2456-VI / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.